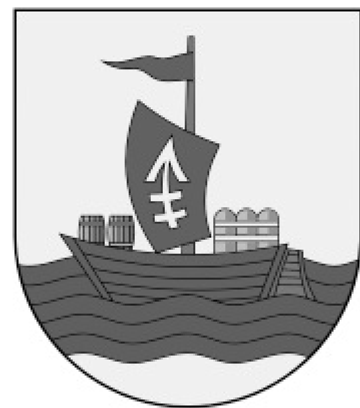
КРЫВІНКА

ЛІПЕНЬ
№ 10 (164)
2015 год

ІНФАРМАЦЫЙНА-КУЛЬТУРНАЯ ГАЗЕТА БЕШАНКОВІЦКАГА РАЁНА

МЕРКАВАННЕ РЭДАКТАРА

ПА СЛЯДАХ НАШЫХ ПУБЛІКАЦЫЙ

Калі ў "Крывінцы" ці на сайце beshankovichy.by з'яўляюцца крытычныя матэрыялы, то ўлада на гэта хоць як-небудзь ды рэагуе. Неабавязкова адразу кідаецца выпраўляць недахопы, але з цягам часу воз з месца скранаецца.

Самыя свежыя прыклады. Пасля шматразовай публікацыі ў газеце і разважання на нашым сайце інфармацыі пра стан дарогі блізу дома № 32 па вуліцы Чарняхоўскага, нарэшце-такі там зрабілі рамонт – засыпалі ямкі-калеі рубаўскім шчэбнем.

Пасля з'яўлення публікацыі "Пілавінне на нашыя галовы", трактарыст, што возіць апілкі па Бешанковічах, пачаў прыкрываць іх пакрывалам.

Напомню, што напрыканцы мінулага года, пасля некалькі гадоў змагання, быў зачынены ранчыцкі сметнік.

Хацелася б, каб чытачы газеты часцей тэлефанавалі ў рэдакцыю. Падказвайце, якія праблемы не знаходзяць асвятлення на старонках нашай газеты. Якія цікавыя навіны, магчыма, выпадаюць з поля зроку "Крывінкі" і сайта beshankovichy.by.

ВЫРАШЫМ ПРАБЛЕМУ

У СЕМЯНЦОВЕ ГАРАЦЬ ХАТЫ

За тры апошніх месяцы ў вёсцы Семянцова Бешанковіцкага раёна адбылося пяць пажараў. Прычым усе спаленыя будынкі ляжаць не ў розных канцах вёскі, а непадалёку, за нейкіх 200 – 300 метраў адзін ад другога.

Чарада пажараў распачалася на Дабравесце, 7-га красавіка. Тады ў вёсцы цалкам згарэла хата, гаспадар якой пражывае у горадзе.

Праз два дні загарэўся яшчэ адзін дом, гаспадар якога стала пражывае ў Віцебску. Той пажар пачаўся з вуглоў будынка і пайшоў верхам. Хату ўдалося ўратаваць. Яна была застрахаваная, і зараз за атрыманую страхоўку рамантуецца.

На Тройцу, 31-га мая, пажараў у Семянцове было аж два. Пакуль тушылі адзін, загарэлася яшчэ адна хата непадалёку. Адзначым, што абедзьве хаты жылыя, то-бок на момант пажара там пражывалі людзі, якія ўратаваліся. Першая хата згарэла цалкам разам з надворнымі пабудовамі. Другую ўдалося ўратаваць.

Цікава тое, што ўсе пажары хат распачаліся з гарышчаў, зверху.

Нарэшце, святочны дзень 3-га ліпеня ў Семянцове адзначыўся чарговым пажарам. У палове другой гадзіны ночы раптам загарэўся хлеў. Хлеў той мяжуе з гаражом, які прымыкае да хаты. Але перакінуцца на гараж агню не далі.

На сайце МНС аб гэтым пажары напісана наступнае: "Папярэдняя прычына пажару - падпал нявыяўленай асобай."

Вясковыя жыхары ўпэўненыя, што не толькі апошні пажар, а і ўсе папярэднія – вынік падпалаў. Зараз многія вяскоўцы спяць на сенавалах або наогул не спяць начамі, а дзяжураць: ходзяць па сядзібе і прыслухоўваюцца, ці не йдзе злачынец на новыя дзеянні.

А што ўлада? А ўлада пакуль што маўчыць і робіць выгляд, што нічога страшнага не адбываецца.

Г.Станкевіч

Партал твайго горада: http://beshankovichy.by

НАША ЖЫЦЦЁ

ЦІ ВАРТА ЗАКОПВАЦЬ ГРОШЫ Ў ЗЯМЛЮ?

Сёлета бешанковіцкія меліяратары заканчваюць працу на двух аб'ектах і ўводзяць у карыстанне больш за 300 гектараў меліяраваных земляў. Адзін з аб'ектаў памерам у 179 гектараў размяшчаецца ў Бачэйкаве. 150-гектарны ўчастак знаходзіцца ў "Палітаддзельцы" каля Бешанковіч.

Грошы на правядзенне меліярацыі, як і ў былыя часы, выдзяляюцца з бюджэту – абласнога ці рэспубліканскага. А таму гаспадаркі раёна практычна не кантралююць, як праводзіцца тая меліярацыя. І прэтэнзій да здадзеных участкаў у карыстальнікаў бывае дастаткова.

Хаця дырэктар Бешанковіцкай ПМС Іван Карпук, зразумела, так не лічыць. На яго думку, любы здадзены гектар пасля меліярацыі мусіць даваць да 60 цэнтнераў зерня з гектара. Гэта яўны перабор, бо нават стараворыўная зямля столькі зерня ў раёне не дае.

Старшыня Віцебскага аблвыканкама Мікалай Шарстнёў, які наведаў у пачатку траўня раённыя меліяратыўныя аб'екты, звярнуў увагу меліяратараў на вялікія вымачкі на палях. І ён мае рацыю. Бо рэдкае поле пасля меліярацыі можа пахваліцца адсутнасцю гэтых вымачак. А таму прыходзіцца тую меліярацыю праводзіць двойчы, а то тройчы на адной плошчы.

Прыклад – вось ён. Апошнія гады меліяратары пастаянна працуюць каля дарогі Мінск – Віцебск паміж Ржаўкай і Будзілавым. Ідзе паўторная меліярацыя калісьці ўжо меліяраваных земляў. Капаюцца новыя каналы, кладуцца новыя дрэны. І першая прычына правядзення гэтай паўторнай меліярацыі, здаецца, не падвышэнне ўраджайнасці зерневых, а каб палепшыць карцінку з вакон начальніцкіх аўтамабіляў.

На землях былога калгаса "20-ты З'езд КПСС" меліярацыю калісьці правялі эксперыментальную. То-бок дрэны паклалі разрэджана, а ў нізінах зусім не паклалі. Яна так і называецца: "разрэжана –лагчыны дрэнаж". У выніку ж нават улетку пасля дажджу на нізінах буксуе тэхніка. На вялікіх плошчах тут таксама трэба праводзіць паўторную меліярацыю.

На маю думку, грошы на меліярацыю трэба даваць гаспадаркам. Яны павінны быць заказчыкамі праводзімага паляпшэння зямлі. А ва ўсіх іншых выпадках ідзе проста закопванне нашых грошай.

Г.Станкевіч

НАВІНЫ ЭКАНОМІКІ

ЗАПАЗЫЧАНАСЦЬ ПА ЗАРПЛАЦЕ РАСЦЕ

Колькасць прадпрыемстваў-даўжнікоў па выплаце заробкаў другі месяц запар працягвае павялічвацца. На 1-га ліпеня своечасова не атрымалі заробак 95,2 тысячы беларусаў.

У агульнай колькасці кампаній запазычылі ім 411,7 млрд рублёў, паведамляе Белстат.

За месяц колькасць прадпрыемстваў, якія своечасова не разлічыліся са сваімі супрацоўнікамі, павялічылася з 444 да 555. Нагадаем, колькасць кампаній-даўжнікоў дасягнула піку ў красавіку - 518 арганізацый. У траўні іх колькасць ўпала да 327.

У параўнанні з 1 чэрвеня сума запазычанасці на пачатак гэтага месяца вырасла на 37% - да 411,7 мільярда рублёў.

Лідзіруюць па колькасці прадпрыемстваў-даўжнікоў па-ранейшаму Мінская і Віцебская вобласці - 250 і 219 адпаведна. Гэтыя рэгіёны займаюць першыя месцы і па сумах пратэрмінаванай запазычанасці - 179 і 135 мільярдаў рублёў. Самымі дысцыплінаванымі застаюцца брэсцкія прадпрыемствы, сярод якіх усяго два даўжнікі па выплаце заробкаў, а таксама гомельскія - 5.

У Бешанковіцкім раёне на 01.07.2015 пратэрмінаваную запазычанасць па зарплаце мела пяць прадпрыемстваў: ААТ "Бешанковічы Аграсэрвіс", КСУП «Палітаддзелецагра ", КСУП "Пліссыагра", ЧСХУП "АграВітВін", ЗАТ "АСБ-АГРА Наватар".

На 01.06.2015 такіх прадпрыемстваў было чатыры. «Свіціна» з гэтага спісу выбыла, затое дадаліся «Палітаддзелецагра" і "АграВітВін".

М.Васільеў

ДЫРЫЖОР ЖАБІНАГА ХОРУ

Я жыву на мяжы з балотцам,
дзе растуць чараты з аерам,
дзе-нідзе пракідаецца лотаць,
а па беразе вольха ўмеру.

А ў балотцы вада, што казка:
з берагоў чуцен звон крынічны.
Хоць якое балота без раскі
і без лозаў зялёных ніцых.

Выйшаў я сюды неяк з Ранчыц
ад папер адпачыць гадзіну,
а на полі туманы танчаць,
а ў балоце – канцэрт жабіны.

Падалося, яны фальшывяць,
штось спяваюць не так, як трэба,
то мелодыю цягнуць крыва,
то адпусцяць кудысь у неба.

І, узяўшы для нот падстаўку,
не падумаўшы, з пушчы-бору,
ўладкаваўся я на паўстаўкі
дырыжорам жабінага хору.

Ах, якія мы ладзім канцэрты!
Лазьнякі то ўздыхнуць, то вохнуць.
Каб ў балоце вадзіліся чэрці,
ўсе яны, несумненна, падохлі б!

Толькі, мусіць, не па ахвоце
я пасады сваёй зракуся:
ходзяць чуткі, што на балота
кіраўнік едзе новы – бусел.

Г.Станкевіч

ДАБРАЧЫННАСЦЬ

З ДАПАМОГАЙ АМЕРЫКАНЦАЎ

Пры фінансавай падтрымцы праграмы малых грантаў ЗША ў Ульскім ліцэі рэалізавалі праект "Праз спорт – да здароўя і зносін"

Па згаданай праграме ў 2014 – 2015 г.г. Ульскі дзяржаўны ліцэй сельскагаспадарчай вытворчасці імя Л.Даватара атрымаў 23 000 еўра, якія былі выдаткаваны на набыццё розных трэнажораў для дзяцей з асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця (ПФР).

Мэтай праграмы была аптымізацыя мерапрыемстваў па сацыяльнай адаптацыі дзяцей з асаблівасцямі ПФР, выпрацоўка навыкаў здаровага ладу жыцця, прыцягненне да заняткаў фізічнай культурай і ўдзелу ў спартовых спаборніцтвах на мясцовым, рэспубліканскім і міжнародным узроўнях.

Вынікі рэалізацыі праекта былі падведзены на выніковым семінары з удзелам прадстаўніка амерыканскай амбасады.

А. Тутэйшы

АДПАЧЫНАК

ПРЫЯЗДЖАЙЦЕ АДПАЧЫВАЦЬ НА КРЫВІНКУ!

У панядзелак 29-га чэрвеня ў Старых Ранчыцах закрылі шлюз. Рэчышча перад шлюзам хутка запоўнілася вадой і з'явілася магчымасць паплаваць.

Праўда, афіцыйна месцам адпачынку шлюз не лічыцца, а таму будзьце гатовы да вялікай колькасці нязручнасцей.

Пачнём з таго, што тут няма ні кабінак для пераапранання, ні прыбіральні. Адсутнічаюць і лаўкі для сядзення. Уздоўж усяго берага трава не кошаная, а таму прыйдзецца натоптваць сабе сцяжынкі.

За паўкіламетра ад месца адпачынку на калгасным полі ляжаць гурбы птушынага памёту. Таму пры паўднёва-ўсходнім ветры непрыемныя пахі будуць чуваць і на шлюзе. А калі на полі пачнуць весці актыўныя работы, то адпачынак наогул адмяняецца.

Пасля наведнікаў на беразе рэчкі застаюцца груды смецця. Таму просьба да ўсіх прыязджаючых: забірайце з сабой пустыя бутэлькі і абгорткі, бо кантэйнераў для яго тут няма.

Хаця мясцовыя жыхары, якім надакучыла прыбіраць за нядбайнымі гасцямі, на парэнчах моста прымацавалі мяшок для смецця. Але не ўсе ім карыстаюцца.

Пасля дажджоў ровень вады ў Крывінцы ўзняўся і з'явіся магчымасць пастаяць пад вадаспадам.

Г.Станкевіч

БЯСПЕКА НА ДАРОГАХ

НА М-3 З'ЯВІЛІСЯ СТАЦЫЯНАРНЫЯ ФОТАКАМЕРЫ

Усе яны стаяць на аўтадарозе М-3 Мінск – Віцебск. Адна фотакамера стаіць у Астроўне, другая – у Крупеніне, трэцяя – у Свячы. Гэта датчыкі аўтаматычнай фіксацыі парушэння хуткаснага рэжыму.

Яшчэ пару месяцаў таму назад былі гатовыя штангі, на якіх пакуль што не было фотапрылад. Крыху пазней з'явіліся дарожныя знакі, якія папярэджвалі пра фатаграфаванне. І вось на мінулым тыдні фотапрылады замацавалі на штангі.

Цяпер на дарозе Мінск – Віцебск, прынамсі ў трох кропках, у адносінах хуткаснага рэжыму ўсталюецца пэўны парадак.

Спраўдзіць, ці зафіксавалі Ваша перавышэнне хуткасці, можна на сайце mvd.gov.by/ru/main.aspx

М. Васільеў

АРХЕАЛОГІЯ

РАСКОПКІ НА КРЫВІНСКІМ ТАРФЯНІКУ

У 2015-м годзе археалагічная экспедыцыя адбудзецца з 20-га ліпеня па 8-га жніўня.

Археалагічныя экспедыцыі ў Асавец ужо валанцёрская класіка - гэтыя летнікі праводзяцца з 1999 года. У гэтым годзе на Крывінскі тарфянік зноў адправяцца археолагі і валанцёры - вывучаць і рэканструяваць працэсы, якія адбываліся ў III і II тысячагоддзях да нашай эры. Усіх, хто збіраецца паехаць, чакае намётавы лагер удалечыні ад дакучлівай цывілізацыі, мінілекцыі па археалогіі, раскопкі старажытнага паселішча Асавец-2 і "пасвячэнне ў археолагі".

Крывінскі тарфянік размешчаны ў паўднёвай частцы Беларускага Паазер'я, на мяжы Бешанковіцкага і Сенненскага раёнаў Віцебскай вобласці.

Тут знаходзяцца 10 археалагічных помнікаў 4-га – 2-га тыс. да н.э: Асавец 1, Асавец 2, Асавец 3, Асавец 4, Асавец 5, Асавец 6, Асавец 7, Крывіна 1, Крывіна 2, Крывіна 3. Усе яны або храналагічна наследуюць адзін аднаго, або суіснуюць у часе. У выніку ў рэгіёне магчыма стварэнне непарыўнай культурна-храналагічнай рэканструкцыі працягласцю каля 2-х з паловай тысяч гадоў.

За гэты час у рэгіёне мяняюцца 3 культуры – нарвенская, усвяцкая, паўночнабеларуская. Найбольш адметным момантам, які вылучае дадзены археалагічны комплекс ад іншых на тэрыторыі Беларусі, гэта тое, што восем з дзесяці вядомых тут помнікаў з'яўляюцца тарфяніковымі. Як вынік, культурны слой паселішчаў утрымлівае не толькі керамічныя і крамянёвыя артэфакты, звычайныя для іншых помнікаў гэтага часу, але і артэфакты з косткі, рогу, дрэва, кары, бурштыну. А гэта дае вельмі шмат дадатковых магчымасцяў для рэканструявання духоўнай і матэрыяльнай культуры, побыту старажытных жыхароў паўночнай Беларусі.

Археалагічнае даследаванне помнікаў Крывінскага тарфяніка пачалося ў 1934 годзе. З 1966 года ў рэгіёне працуе Міхал М. Чарняўскі, які выявіў паселішчы Асавец 2 – 7. З 1999 года да даследаванняў далучыўся Максім М. Чарняўскі. З гэтага ж часу вядзецца адлік валанцёрскай экспедыцыі "Асавец", якая даследуе паселішчы Асавец 7 і Асавец 2.

Асноўная задача даследаванняў на Крывінскім тарфяніку – вывучэнне паселішчаў усвяцкай і паўночнабеларускай культур Асавец 2 і Асавец 7 дзеля рэканструкцыі гістарычных працэсаў, якія мелі месца ў гэтым мікрарэгіёне ў 3-м – 2м тысячагоддзях да нашай эры.

Калі вы жадаеце далучыцца да даследаванняў аднаго з найбольш выбітнага археалагічнага комплекса на тэрыторыі Беларусі – будзем радыя вас бачыць, калі ласка, азнаёмцеся з умовамі і запоўніце заяўку (ёсць на сайце beshankovichy.by).

Умовы пражывання – палатачны лагер. Размяшчэнне – каля вёскі Асавец Бешанковіцкага раёна Віцебскай вобласці. Харчаванне – гатуецца на вогнішчы па чарзе гуртам для ўсіх удзельнікаў (прадукты набываюцца ў складчыну). Пітная вада падвозіцца з вясковага калодзежа. Па жаданні ў вёсцы можа набывацца малако і гародніна. Там жа магчыма падзарадка мабільных тэлефонаў і іншай тэхнікі (за грошы). Крыніца вады для купання і мыцця – рака Крывінка.

Даезд – уласным транспартам, нанятым мікрааўтобусам (па меры запаўнення), сяброўскім аўто, аўтобусам або спынам да Бешанковічаў (адтуль давоз экспедыцыйным аўтамабілем да лагера).

Па матэрыялах сайта asaviec.by

НАША ГІСТОРЫЯ

МАР'ЯНФЭЛЬД – НЯМЕЦКАЯ КАЛОНІЯ Ў БЕШАНКОВІЧАХ

Сярод некалькіх дзесяткаў гістарычных аб'ектаў у Бешанковіцкім раёне, што захаваліся дасёння, ёсць сядзіба "Стары Мар'янфэльд", дзе калісь размяшчаўся бровар – вінакурня, пабудаваная ў 19-м стагоддзі.

Першыя згадкі пра яе з'яўляюцца ў 1868-м годзе. У 1905-м гэта ўжо ўласнасць Храптовіча-Буценева. Пасля рэвалюцыі на сядзібе быў млын, па меншай меры так пазначана на картах.

Тэрыторыя сядзібы ўвайшла ў склад Бешанковічаў, мабыць, не раней 1920-х гадоў, а да гэтага часу злева і справа дарогі на Сянно было два паселішчы: Стары і Новы Мар'янфэльд.

Падобна на тое, што Мар'янфэльд – гэта нямецкая калонія, заснаваная яшчэ ў 19-м стагоддзі, бо такая назва была распаўсюджаная ў перасяленцаў у тыя часы.

Адкуль маглі ўзяцца немцы ў Бешанковічах?

У 1812-м годзе праз Бешанковічы адной з першых прайшла калона 25-й Вюртэмбергскай дывізіі Напалеонаўскіх войскаў. Артылерыя гэтай дывізіі, відаць, адстала ад асноўнай калоны і была задзейнічана ў штурме Задзвінскай Слабады, знішчыўшы паселішча на месцы цяперашняй Стрэлкі. Пры гэтым у самой дывізіі лютавала дызентэрыя і ў Бешанковічах было пакінута каля 300 хворых. Акрамя таго, тут у якасці гарнізона быў нямецкі батальён пры трох пушках.

Яшчэ больш за 100 чалавек, не ўключаючы хворых і параненых, патрапілі ў палон пры вызваленні Бешанковічаў у кастрычніку 1812-га года. Падзецць іх было няма куды, у якасці гувернёраў разбіралі толькі французаў, адпраўляць іх на радзіму, што тады вяла вайну з Расійскай імперыяй, было нерацыянальна.

Магчыма, яны і склалі касцяк будучай калоніі, а губернатар (Аляксандр Вюртэмбергскі, брат караля Вюртэмбергскага каралеўства) цалкам мог пасадзейнічаць ва ўладкаванні землякоў. Напэўна вопыт быў удалым, бо пасля гэтай ідэяй былі захопленыя і Ярмолаў, і Аляксандр Першы.

Справы ў каланістаў, мабыць, ішлі нядрэнна, па меншай меры вузкі ўчастак зямлі злева ад дарогі на Сянно (Стары Мар'янфэльд), дапоўніўся вялікім зямельным надзелам справа ад дарогі, аж да Ранчыц і Лабачова (Новы Мар'янфэльд).

Хаты каланістаў былі ў раёне цяперашняй вуліцы Гагарына, тады гэта было далёка за мястэчкам. Складана сказаць, які быў прававы статус выдзеленых зямель, па меншай меры паняцце калоній не магло ўжывацца пасля 1871-га года, а ў 1905-м фальварак Мар'янфэльд быў ужо ўласна Храптовіча-Бутэнева. (Зрэшты, магчыма землі першапачаткова проста арандаваліся на ільготных умовах.)

З пачаткам Першай Сусветнай немцаў выслілі ва ўсходнія раёны Расіі. Назвы змянілі: Стары Мар'янфэльд стаў раёнам МТС, а потым МСО. Новы Мар'янфэльд у 20-я гады стаў габрэйскім калгасам.

Броварны завод быў, мабыць, зачынены ў 1914-м.

Нядаўна праз землі былой калоніі прайшла траса М3, але дагледжаныя палі ў абодва бакі ад яе (каля 300га) – гэта нямецкае спадчына.

Гістарычная даведка:

"Працэс перасялення нямецкіх рэлігійных груп у Расію пачаўся ў 1817-1818 гг. Ідэйным натхняльнікам перасялення немцаў на Каўказ быў галоўнакамандуючы каўказскай арміяй, генерал А. П. Ярмолаў. Аднак і сам Аляксандр I цікавіўся і займаўся гэтым пытаннем. Яшчэ раней, падчас Венскага кангрэса, 4 чэрвеня 1815 года імператар Аляксандр Першы, накіроўваючыся ў Штутгарт, дзе знаходзілася галоўная стаўка рускага войска, па шляху ў Хельбрун сустрэўся з прадстаўнікамі нямецкіх рэлігійных сепаратыстаў, якія звярнуліся да яго з просьбай аб дазволе перасяліцца на Каўказ. Азнаёміўшыся з сутнасцю сепаратысцкіх веравучэнняў, імператар пасля сустрэчы з прадстаўнікамі нямецкіх рэлігійных сепаратыстаў - баранэсай В. Крудэнэр і І. Г. Юнг-Шцілінгам, даў згоду на пасяленне каланістаў ў раёне Каўказа.

Галоўнымі прычынамі перасялення нямецкіх каланістаў у Расію былі канфесійныя матывы і цяжкія ўмовы жыцця ў раздробненай Германіі.

Першая нямецкая калонія ў Закаўказзе - Марыенфэльд была створана каля вёскі Сарта-чала ў кастрычніку 1817 выхадцамі з сяла Швайкгель Вюртэмбергскага каралеўства. Перасяленцы - 31 сям'я (181 чалавек) першапачаткова прыбылі ў Тыфліс. Па ўказанні А. П. Ярмолава, і на падставе правілаў аб каланістах, ім далі па 60 дзесяцін на кожную сям'ю. Калонія Марыенфэльд адносілася да Сартчальскіх калоній, якія знаходзіліся ў Тыфлісікм павеце Тыфліскай губерні."

Марыенфэльд як назва нямецкай калоніі сустракаецца ў Расійскай Імперыі 19 разоў, былі і паселішчы большага памеру – Марыенталь, Марыенбург. У 1915-м, калі пачалося высяленне немцаў з заходніх губерняў, адбылася русіфікацыя назваў.

Па матэрыялах сайта forum.globus.tut.by

АБ'ЯВА

• Каб атрымліваць кожны нумар газеты «Крывінка» паведаміце рэдакцыі аб гэтым. Калі не жадаеце атрымліваць газету, то патэлефануйце.

• Калі прачыталі "Крывінку", то калі ласка, перадайце знаёмым.

• Наша газета стала размяшчаецца на партале http://kamunikat.org, дзе зацікаўленыя грамадзяне могуць яе спампаваць са старонкі: http://kamnikat.org/kryvinka.html каталагу "Пэрыёдыка" для далейшага выкарыстання яшчэ да з'яўлення газеты на паперы.

АНАЛІТЫКА

КТО ПОБЕДИТ НА ВЫБОРАХ ПОСЛЕ ЛУКАШЕНКО?

Александр Лукашенко получил Беларусь 21 год назад, когда 10 июля 1994 года победил во втором туре тогдашнего премьера Вячеслава Кебича.

А между первым и вторым турами номенклатура, почуяв, что старый хозяин спекся, спешила переметнуться в лагерь будущего триумфатора. Кебичу, кстати, советовали под каким-нибудь предлогом отменить второй тур, но чрезвычайный сценарий не был пущен в ход.

Нынешний же хозяин Беларуси в вопросе сохранения своей власти, судя по его же высказываниям, мягкотелости не допустит. Так что разговоры некоторых обозревателей о вероятности второго тура на предстоящих 11 октября выборах (мол, чтобы блеснуть перед Европой видимостью конкуренции) мне лично представляются абсолютно неубедительными. Не тот человек Лукашенко, чтобы играть в такие опасные, глупые игрушки.

Другое дело, что и железные правители не вечны. И если исход той президентской кампании, что разворачивается сейчас, многим представляется фатальным — не видно факторов, которые помешали бы действующему президенту, будучи во здравии, оформить себе пятый срок, то вот исход первых выборов после Лукашенко для думающего человека не столь очевиден.

Система никуда не денется

В классической оппозиционной парадигме на смену нынешнему авторитарному режиму как бы автоматом (ну, народ же истомился под игом) приходит власть демократов-рыночников-европейцев.

Поэтому-де главное — бороться за свободные, справедливые выборы. А значит — прежде всего против нынешнего авторитарного правителя, создавшего по-своему совершенный механизм «элегантных» побед.

Но кто вам сказал, что выборы после Лукашенко непременно окажутся свободными? Ведь останется созданная им система. Останется у рычагов власти вертикаль, в том числе силовики. И что, они безвольно уступят эти рычаги тем, кто начнет чистки и люстрацию?

Другое дело, что ныне кажущаяся монолитной вертикаль на самом деле состоит из разных групп интересов. И вот между ними вероятна ожесточенная схватка за право поставить у руля государства своего человека.

Впрочем, схватка будет, скорее всего, молниеносной. В частности, с учетом того, что иначе, как в том анекдоте, придет лесник и всех разгонит. Москва ведь, памятуя украинский опыт, наверняка будет жестко мониторить развитие сюжета после Лукашенко.

В итоге велика вероятность того, что на выборах в новой исторической ситуации какой-то из номенклатурных кланов, захватив инициативу, постарается создать зеленую улицу для своего кандидата. При этом будут даны закулисные гарантии Кремлю: не волнуйтесь, Беларусь никуда не уйдет!

Короче, выборы, которые мы тут пытаемся смоделировать, с большой долей вероятности окажутся под жестким контролем как здешних близких к кормилу элит, так и Москвы.

«Режим консолидирован не столько фигурой лидера, сколько общностью интересов», — отметил в комментарии для Naviny.by эксперт НИСЭПИ Сергей Николюк. По его словам, электоральные авторитарные режимы не для того строятся, чтобы проигрывать на выборах — их можно сбросить только революцией.

От себя добавлю, что те же опросы НИСЭПИ показывают: настроя на революцию в нашем обществе нет. В периоды усугубления экономической ситуации белорусы в принципе пока не рвались на баррикады, напротив — старались держаться за рабочее место. В итоге, например, попытки оппозиции организовать народные сходы осенью гиперинфляционного 2011 года провалились.

События же на Украине только усилили среди белорусских обывателей страх перед революцией. К тому же в ситуации временного управления страной после ухода первого президента на каждом углу, не сомневайтесь, будут стоять БТРы.

Чего хотят белорусы?

Но даже если представить, что по-какой-то непонятной причине вожжи будут ослаблены и первые выборы второго президента окажутся более-менее конкурентными, то кто вам сказал, что нынешние политические противники режима возьмут верх?

Они-то и сейчас, когда биполярность внутренней политики просто требует собрать все силы в кулак, не в состоянии между собой договориться, выдвинуть единого кандидата. Что уж говорить о ситуации, когда покажется, что жар-птицу власти можно ухватить за хвост в одиночку!

Здесь вспоминается еще раз сюжет выборов 1994 года, когда те, кого называли демократами (Станислав Шушкевич, Зенон Пазьняк, сошедший с дистанции Геннадий Карпенко) попытались бороться за власть порознь. Я прекрасно помню, как мои знакомые, люди прогрессивных взглядов, разделившись на приверженцев Шушкевича и Пазьняка, жестко полемизировали между собой. Так же был разорван весь демократический электорат. Кто в итоге оказался на коне, все вы хорошо знаете.

Но сделаем еще одно допущение: на выборах после Лукашенко оппозиция, вдруг осознав историчность момента, консолидируется, выдвигает сильного кандидата — рыночника, поборника прав человека, европейца и пр.

Вы уверены, что его лозунги реформ (ясен пень, понуждающих к лишениям) окажутся более убедительными (особенно если уровень жизни и так упадет ниже плинтуса), нежели программа того, кто пообещает стать новым батькой — более щедрым и мягким, умеющим договориться с Москвой о коврижках и при этом не пишущим чересчур крутых указов?

Независимая социология (НИСЭПИ, BISS) показывает, что среди белорусов сильны патернализм, ориентация на «русский мир». Большинство вроде как и за перемены, но не хочет терпеть ради этого тяготы, то есть может выбрать новую сильную руку или, по крайней мере, предпочтет радикальному трибуну «крепкого хозяйственника».

Как видите, даже при ряде маловероятных допущений перспектива, что после эпохи первого президента к власти придет адепт демократии, рынка и европейского выбора, более чем туманна.

Проклятие патернализма

«Смена власти — это не финиш, а только старт, шанс построить другую Беларусь», — подчеркивает Николюк.

Он приводит пример Украины, где было уже два Майдана, причем первый оказался мирным триумфом противников прежней авторитарной власти — казалось бы, чего еще желать? Но решительных реформ, активного строительства новой Украины не видно и сегодня, причем не только из-за войны, считает собеседник Naviny.by.

По словам Николюка, и для Беларуси проблема заключается отнюдь не только в отстранении Лукашенко. «В белорусском обществе очень много тех, кто способен жить лишь в условиях государственной опеки», — говорит эксперт.

Он подчеркивает: в обществе должны быть силы, способные построить другую, более передовую систему. Причем речь идет не сугубо о раздаче министерских портфелей иным персонам, но и о готовности социума в целом.

Вот в этом направлении, считает Николюк, и следует прежде всего работать тем, кто хочет изменить систему в Беларуси. В том числе и пытаясь наладить контакт с частью правящей элиты, поскольку своего потенциала для обеспечения кардинальных перемен в стране нынешней оппозиции явно недостает.

Александр Класковский

***Читать полностью:* naviny.by**

НАЗІРАННЕ

ІНІЦЫЯТЫВА "ПРАВА ВЫБАРУ - 2015" ПАЧАЛА НАЗІРАННЕ

Ініцыятыва "Правы ВЫБАРЫ - 2015" пачала кампанію назірання за выбарамі. Пра гэтя было абвешчана 1 ліпеня на Прэс-канферэнцыі

Кан'юнктура цяпер - "вельмі спрыяльная для беларускага рэжыму", заявіў на прэс-канферэнцыі першы намеснік руху "За Свабоду" Юрась Губарэвіч. "Адсутнічае адзіны кандыдат, - сказаў ён. - Але беларускаму рэжыму важна паказаць, што выбары прайшлі без парушэнняў і фальсіфікацый. На гэта будуць кінуты ўсе сілы і сродкі. Незалежныя назіральнікі патрэбныя для таго, каб зафіксаваць і паказаць парушэнне, калі яны будуць".

У ініцыятыву ўваходзяць восем арганізацый: Беларуская сацыял-дэмакратычная партыя (Грамада), аргкамітэт па стварэнні партыі "Беларуская хрысціянская дэмакратыя", руху "Гавары праўду" і "За Свабоду", Партыя БНФ, Беларуская партыя "Зялёныя", прафсаюз РЭП, аргкамітэт Партыі свабоды і прагрэсу.

"Мы вельмі сур'ёзна падыходзім да гэтай кампаніі, - сказаў старшыня Партыі БНФ Аляксей Янукевіч. - Так як мы ідзем на выбары са сваім кандыдатам (партыя падтрымлівае Таццяну Караткевіч), то для нас гэта не проста кампанія назірання, але і адстойвання тых галасоў, якія будуць аддадзены за нашага кандыдата ".

Сустаршыня оргкомитата па стварэнні партыі "Беларуская хрысціянская дэмакратыя" Віталя Рымашэўскі падкрэсліў, што адным з самых важных момантаў назірання за выбарамі будзе фіксацыя яўкі. "Сёння працэс фальсіфікацыі выбараў гэта не толькі Лідзія Ярмошына. Дзейнічае цэлая армія фальсіфікатараў. Члены выбарчых камісіі і нібыта незалежныя назіральнікі ад праўладных арганізацый - каля 80 тысяч чалавек. Наша задача максімум, каб столькі ж адказных і сумленных грамадзян прынялі ўдзел у назіранні, каб яны бачылі, як улада фальсіфікуе галасаванне ".

Адзін з нацыянальных каардынатараў кампаніі "Права выбары - 2015" Дзяніс Садоўскі падкрэсліў, што сваёй галоўнай мэтай кампанія ставіць прадухіленне парушэнняў заканадаўства на ўсіх этапах выбарчай кампаніі ў Беларусі. Ён адзначыў, што па ўсіх зафіксаваным фактах парушэнняў назіральнікі кампаніі будуць адразу ж падаваць скаргі. Акрамя таго, плануецца публікаваць справаздачы па асноўных этапах выбарчага працэсу (фарміраванне выбарчых камісій, збор подпісаў і рэгістрацыя кандыдатаў, агітацыя, датэрміновае галасаванне, дзень выбараў).

"Касцяк кампаніі будуць партыйныя актывісты, але мы плануем прыцягнуць да назірання і іншых людзей, - сказаў Садоўскі. -" Права выбару - 2015 "не падтрымлівае ні аднаго кандыдата. Наша задача - сабраць факты парушэнняў".

На пытанне, ці прапаноўвалі прадстаўнікі "Права выбару - 2015" аб'яднацца для назірання за выбарамі камандам старшыні Аб'яднанай грамадзянскай партыі Анатоля Лябедзькі і старшыні партыі "Справядлівы свет" Сяргея Калякіна, Юрась Губарэвіч паведаміў, што такія прапановы былі, але дамовіцца не атрымалася. "Пасля этапу збору подпісаў у выпадку, калі каманды Лябедзька і Калякіна вызваляцца, зноў прапануем ім аб'яднацца", - адзначыў Янукевіч.

"Беларускі партызан"

ГАЛОЎНАЯ ПАДЗЕЯ

ШТО АГУЛЬНАГА Ў БЕЛАРУСІ З ГРЭЦЫЯЙ?

У Грэцыі працавала мадэль «беларускага эканамічнага цуду», і працавала даволі працяглы час. Як і Беларусь, грэкі не збіраліся праводзіць структурныя рэформы, на якія выдаваліся грошы, а працягвалі жыць на шырокую нагу.

Увесь мінулы тыдзень прайшоў «пад знакам Грэцыі». Краіна на рэферэндуме адмовілася выплачваць выдадзеныя ёй раней пазыкі. У сувязі з гэтым у ЕС паўстала пытанне, што рабіць з грэкамі далей: ці павінна такая краіна быць у ЕС.

Чаму Грэцыя назапасіла такія даўгі перад знешнімі крэдыторамі? Як ні дзіўна, у Грэцыі працавала мадэль «беларускага эканамічнага цуду», і працавала даволі працяглы час. Грэцыя ўступіла ў еўразону ў 1 студзеня 2001 года. Разам з гэтым яна атрымала доступ да лёгкіх крэдытных рэсурсаў. Але гэтыя крэдыты краіна накіроўвала не на развіццё, а на добрае жыццё. За чужы кошт там пабудавалі «сацыяльна арыентаваную дзяржаву».

У краіне хапала кур'ёзных надбавак і субсыдый. Напрыклад, ніхто не кантраляваў медыцынскія ільготы. У выніку з'явілася шмат «невідушчых», якія атрымлівалі грошы за інваліднасць па зроку, і ў той жа час працавалі таксістамі. Некаторыя дзяржаўныя ўстановы ўсталявалі надбаўку служачым за тое, што яны своечасова прыходзяць на працу! А ў некаторых дзяржустановах надбаўка давалася тым, хто самастойна рабіў ксеракопію дакументаў.

Пераезд чыноўніка з паверха на паверх у будынку аплачваўся як паўнавартасны пераезд у іншы будынак — з транспартнымі выдаткамі і аплатай грузчыкаў. Больш за тое, чыноўніку яшчэ і даплачвалі за нязручнасці!

Зразумела, у такой краіне, калі грошы можна атрымаць з паветра, нармальна ніхто не працаваў. Мой знаёмы ў адпачынку ў Грэцыі паехаў на экскурсію, і ў іх зламаўся аўтобус. Справа была пад вечар, і людзям хацелася ў гатэль. Новага аўтобуса чакаць было паўтары гадзіны, і таму турысты выклікалі таксоўкі. На шматлікія выклікі прыехала адна (!) машына, грэк-кіроўца паглядзеў на турыстаў, нешта сабе пад нос прабурчэў, развярнуўся, і з'ехаў. Без кліентаў, пусты! На пытанне турыстаў, «што гэта было?» перакладчык сказаў: «Вы яму не спадабаліся».

Прыкладна так і працавала ўся краіна. Навошта працаваць, калі ўсё дадуць «за так»?

Гэтая сацыяльная халява магла скончыцца ў 2008 годзе, калі грымнуў сусветны эканамічны крызіс. Грэцыя апынулася ў першых яго шэрагах і ўзвыла: «Дайце грошай!»

Добранькія МВФ разам з Еўрасаюзам далі грошы — гады чатыры таму Еўрапейскі банк і МВФ на мадэрнізацыю інфраструктуры і структурныя рэформы ў эканоміцы далі краіне ў агульным 240 мільярдаў еўра. Памятаеце, Аляксандр Лукашэнка неаднаразова казаў, што калі б Беларусі далі хаця б палову «грэчаскіх крэдытаў», то ў нас была б не краіна, а цукерка?

Добра, што не далі, а тое б і мы зараз былі ў сітуацыі Грэцыі. Таму што, як і Беларусь, грэкі не збіраліся праводзіць тыя самыя «структурныя рэформы», на якія выдаваліся грошы, а працягвалі жыць на шырокую нагу. Калі ж надышоў час гэтыя грошы аддаваць, краіна апынулася банкрутам. Знешні доўг Грэцыі складае каля 350 мільярдаў еўра, альбо 185% ВУП.

У чым розніца і падабенства Беларусі і Грэцыі? Падабенства ў тым, што і там, і там выбудаваная «сацыяльная дзяржава» на чужыя грошы. Праз расійскія датацыі і «нафтавы афшор», «газ у абмен на пацалункі» ды іншыя прывілеі Беларусь здолела часова стварыць «сацыяльную дзяржаву для народа». Але ўсё добрае калі-небудзь заканчваецца, скончыўся і гэты ільготны перыяд. А Беларусь, як і Грэцыя, не выконвала ўмовы крэдытавання. Напрыклад, узяты на «структурныя рэформы» крэдыт stand-by у МВФ у 2009 годзе пайшоў на «подкуп выбарцаў». За ім грымнуў крызіс 2011 года, і Беларусь узяла новы крэдыт у Антыкрызіснага фонду ЕўрАзЭС пад абавязальніцтва прыватызаваць дзяржмаёмасць на $2,5 мільярда штогод. І гэтыя абяцанкі засталіся не выкананымі.

Розніца паміж Беларуссю і Грэцыяй у тым, што мы пакуль спраўна сплачваем сваю запазычанасць. З крэдытам МВФ 2009 года мы ўжо разлічыліся, хоць і з цяжкасцю. З гэтага вынікае нашая надзея ўзяць грошы ў МВФ яшчэ раз — з 15 ліпеня эксперты фонду будуць працаваць у сінявокай, каб ацаніць мэтазгоднасць выдзялення новых грошай. А вось з крэдытам АКФ ЕўрАзЭс праблема — яго давядзецца рэструктурызаваць. Тым больш, што праваправаемнік гэтага фонду — Еўразійскі фонд стабілізацыі і развіцця — пакуль што не ўзгадніў з уладамі сінявокай новага стабілізацыйнага крэдыту Мінску.

Розніца яшчэ і ў тым, што беларусы звыклі зацягваць паясы — у нас няма такой колькасці ільготаў насельніцтву, як у Грэцыі. Але наўрад ці можна сказаць, што ў нас няма і неабгрунтаваных затратаў.

І яшчэ пра пазыкі. Валавы знешні доўг Беларусі на 1 студзеня 2015 года склаў 40 мільярдаў 61 мільён 400 тысяч долараў ЗША, або 52,8% ВУП. Альбо $4 225,4 на душу насельніцтва, уключаючы немаўлят і пенсіянераў. Між тым, мы працягваем дамагацца новых крэдытаў, і зусім не гатовыя пачынаць тыя самыя структурныя рэформы ў эканоміцы.

Па сутнасці, пытанне толькі адно: як доўга працягне краіна без рэформаў? Бо без іх «грэчаскі сцэнар» — толькі справа часу.

Сяргей Пульша
"Новы час"

ПРАТЭСТНЫ РУХ

АРМЕНІЯ: ЭЛЕКТРАМАЙДАН І АПАЗІЦЫЯ

Як акцыі супраць падвышэння коштаў на электраэнергію ў Арменіі сталі пратэстам супраць дзеючай улады? Пра гэта НЧ расказвае сябра апазіцыйнага Армянскага нацыянальнага кангрэсу Арменак Даўлацян.

— Што ўяўляла сабой армянская апазіцыя напярэдадні Электрамайдана, як яшчэ называюць гэты пратэст?

— Галоўным чынам дзейнасць апазіцыі будавалася вакол яе парламенцкай групы. У парламенце ёсць група з сямі дэпутатаў, якія ўваходзяць у кааліцыю «Армянскі нацыянальны кангрэс» (АНК). Праўда, сам АНК таксама не вельмі аднародны. Адзінае, што аб'ядноўвае яго сяброў, — намаганне не дапусціць росту аўтарытарызму прэзідэнта Сержа Саргсяна. Адсюль, напэўна, і адсутнасць адзінай пазіцыі адносна Электрамайдана. Некаторыя з партый — суб'ектаў АНК спрабавалі палітызаваць пратэсты. Іншыя лічылі, што сацыяльна-эканамічныя патрабаванні больш актуальныя. Справа ў тым, што сярод мола¬дзі адчуваецца стомленасць ад партый, і непартыйны характар акцыі на Баграмяна дапамагаў уцягнуць шмат простых людзей у палітычны працэс.

— Які сацыялагічны партрэт сярэднестатыстычнага ўдзельніка Электрамайдану?

— Ядро маніфестантаў складае моладзь, пачынаючы з 16 гадоў. Сярэдні ўзрост актывістаў — 25–30 гадоў. Па сутнасці, гэта першы ў армянскай гісторыі калектыўны выступ, абсалютная большасць удзельнікаў якога не фармавалася як асобы ў СССР. Незвычайна было пабачыць на вуліцах раней даволі апалітычных хлопцаў са спальных кварталаў, якія сапраўды жывуць вельмі кепска. Юнакі са спальных кварталаў прынеслі нешта новае ў тактыку пратэстоўцаў. Нашы паліцэйскія мелі вопыт разгону грамадзянскіх акцый, аднак упершыню сутыкнуліся з «нахабнай» вулічнай блакадай цэнтру. Праўда, каардынацыю акцыі ўзялі на сябе маладыя людзі з добрай адукацыяй. Шмат хто з іх вучыўся за мяжой, меў уяўленне пра ролю прэсы, прававыя межы паліцэйскіх і г.д.

— Ці далі пратэсты новыя твары апазіцыі?

— Так. З'явілася шмат новых людзей. Напрыклад, Вагінак Шушанян, адзін з лідараў ініцыятывы «Не рабунку!». Аднак казаць пра палітычную кар'еру Вагінака Шушаняна і іншых лідараў Электрамайдану яшчэ рана.

— Расійская прэса ў час кульмінацыі пратэстаў пераконвала аўдыторыю, што Майдан у Арменіі немагчымы з-за праблемы Карабаху. Маўляў, армяне не пойдуць на эскалацыю, баючыся за сваю мяжу з Азербайджанам.

— Я ўжо казаў, што ў 2008 годзе ў Ерэване былі больш маштабныя пратэсты, чым зараз, аднак карабахская праблема пры гэтым не гуляла асаблівай ролі. Аднак, безумоўна, тэма Карабаху часткова стрымлівае апазіцыю. Гэтым карыстаецца і Масква. Тое, што яна на днях выказала гатоўнасць прадаць Арменіі ракетны комплекс «Іскандэр», было вельмі пазітыўна ўспрынята ў армянскім грамадстве.

— Апазіцыя паспрабавала перафарматаваць пратэст, аб'явіўшы ўладам ультыматум і заявіўшы пра смеццевую акцыю «Крок наперад». Пасля гэтага паліцыя разагнала авангард маніфестантаў. Якая будучыня ў пратэсту цяпер?

— Усіх затрыманых падчас разгону ўвечары выпусцілі, і зараз ідуць кансультацыі, што рабіць далей. У цэлым, улада перахапіла ініцыятыву ў радыкальных груп, якія спрабавалі накіраваць сацыяльны пратэст у палітычнае рэчышча. Але казаць пра тое, што ўсё скончылася, на мой погляд, заўчасна. Думаю, абвастрэнне сітуацыі цяпер трэба чакаць наступнай вясной, калі ўлады пачнуць мяняць канстытуцыю. Зараз у Саргсяна заканчваецца другі прэзідэнцкі тэрмін. Больш абірацца ён не мае права. Таму ў адміністрацыі рыхтуюць праект пераходу з прэзідэнцкай да парламенцкай рэспублікі. Гэта дазволіць Саргсяну ў статусе прэм'ера па-сутнасці застацца кіраўніком краіны, прычым на неабмежаваную колькасць кадэнцый. Думаю, трэба чакаць рэакцыі грамадства, і самае галоўнае, што гэты пратэст будзе больш палітызаваны.

Алег Новікаў
"Новы час"

ПАЛІТВЯЗНІ

САВЕЦКІЯ МЕТАДЫ

Шэсць палітычных вязняў застаюцца за кратамі ў Беларусі, сярод іх – экс-кандыдат у прэзідэнты на выбарах 2010 году Мікалай Статкевіч.

Шэраг дэмакратычных структураў аб'ядналіся вакол ініцыятывы вылучэння Статкевіча і на сёлетніх выбарах. Гэта мае стаць праявай салідарнасці і прыцягнуць увагу грамадства да праблемы палітвязняў, на якіх па-ранейшаму ў месцах зняволення аказваецца ціск. Днямі стала вядома, што да Мікалая Дзядка, які адбывае пакаранне ў калоніі №9 у Горках, не пусцілі адваката. У сакавіку Мікалай павінен быў выйсці на волю пасля 4,5 гадоў зняволення, але яго прысудзілі яшчэ да аднаго году зняволення ў калоніі строгага рэжыму, – прыгадвае праваабаронца Алесь Бяляцкі:

- Прычым дадалі подла – за тры дні да сканчэння тэрміну. Ён атрымаў яшчэ дадатковы год. Гэта абсалютна савецкія прыёмы. Яны так рабілі з савецкімі дысідэнтамі. Як распавядаў Міхась Кукабака, калі ён сядзеў і яму заставаўся тыдзень да сканчэння тэрміну, чарговы суд, тады тры гады давалі, зараз у нас сістэма постсавецкая – чалавек адпаведна атрымлівае год, ужо не тры, але гэта можа цягнуцца бясконца.

Прыгадаем, што пачаткова ўжо 26 гадовы Мікалай Дзядок адбыў 4,5 гады зняволення за нібыта хуліганскія дзеянні ў дачыненні да афіцыйных будынкаў і павінен быў выйсці на волю 3-га сакавіка 2015 году.

spring96.org/be/news/78167

Заснавальнік і рэдактар: Станкевіч Георгій Мікалаевіч

Адрас рэдакцыі: Бешанковіцкі раён, в. Старыя Ранчыцы, e-mail: stan62@list.ru, тэл. 60237, маб. +375292184739
Газета выдаецца з сакавіка 2005г.

Падпісана да друку 15.07.2015 у 15.15
Наклад: 290 асобнікаў.
Выдаецца адзін-два разы на месяц на беларускай і расійскай мовах.

Рэдакцыя можа друкаваць артыкулы дзеля палемікі, не падзяляючы пазіцыі аўтараў.
Друкуецца на ўласным абсталяванні.
Распаўсюджваецца бясплатна дабраахвотнікамі.